

αρχαιολογία

ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ ΚΑΙ ΘΡΑΚΗ

ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΜΕΛΙΣΣΑ

Καραμπουρνάκι

ΕΛΕΝΗ ΜΑΝΑΚΙΔΟΥ - ΔΕΣΠΟΙΝΑ ΤΣΙΑΦΑΚΗ

687

687. Καραμπουρνάκι. Χρυσό ενώπιιο διακοσμητικό μεγάλους (από διαφορετικά πείλη), αποτελούμενα από σπειροειδές έλασμα και σφαιρίδια σε στήριμα ιακρίων, περίπου 700 π.Χ. Αποθήκη Πανεπιστημιακής Ανασκαφής στο Καραμπουρνάκι.

688. Καραμπουρνάκι. Ημιμόλιτες κυψελόμορφες κατασκευές, που αποτελούν χαρακτηριστικό γνώρισμα του αρχαίου οικισμού στο Καραμπουρνάκι.

688

Οι αρχαιολογικές θέσεις που σχετίζονται με τους οικισμούς της προκλασάνδριας Θεσσαλονίκης είναι καλά κρυμμένες ανάμεσα στα οικοδομικά τετράγωνα της πυκνοδομημένης σύγχρονης πόλης και των περιφερειακών δήμων. Πλήθος από οικισμούς των προϊστορικών και ιστορικών χρόνων έχουν εντοπισθεί στους τεχνητούς λόφους με τη μορφή τούμπας ή τράπεζας, οι οποίοι είναι διάσπαρτοι κατά μήκος της παράλιας ζώνης στον χώρο του Θερμαϊκού κόλπου (εικ. 581). Σε λίγες μόνο περιπτώσεις οι οικισμοί αυτοί και τα παρακείμενα νεκροταφεία τους έχουν εν μέρει ερευνηθεί και συνήθως δεν είναι επισκεψίμοι, καθώς δεν έχουν ορατά κατάλοιπα.

Ένα από τα 26 «πολύματα» που συμμετείχαν στην ίδρυση της Θεσσαλονίκης ήταν η Θέρμη, σε παραθαλάσσια τοποθεσία και με κομβική σημασία για το εμπόριο και τις μετακινήσεις στην περιοχή. Η Θέρμη αναφέρεται ως οικισμός «Ελλήνων Θηρίων» και το θρωακό της όνομα ήταν Τίνδη. Σύμφωνα με τον Ηρόδοτο (7.121.123.127) εδώ στρατοπεύεται ο Ξέρξης με τη στρατιά του κατά την κάθοδο στη νότια Ελλάδα στην εποχή των Περσικών πολέμων (490 π.Χ.). Ο Θουκυδίδης (1.61, 2.29) μνημονεύει, επίσης, ότι η Θέρμη καταλήφθηκε από τους Αθηναίους (431-429 π.Χ.) κατά τον Πελοποννησιακό πόλεμο.

Με την αρχαία Θέρμη, και ειδικότερα με το λιμάνι της, συνδέεται ο αρχαίος οικισμός που βρίσκεται στον χώρο του πρώην στρατοπέδου Κόδρα, στην Καλαμαριά. Συγκεκριμένα εγκατάσταση τοποθετείται σε χαμηλή τούμπα πάνω στη μικρή χερσόνησο που απολήγει ακρανότιο Καραμπουρνάκι (γνώστό και ως Μικρό Καραμπουρνάκι ή Μικρό Έρβόλο), στη βορειοανατολική ακτή του Θερμαϊκού κόλπου (εικ. 580). Στενή ρεματιά χωρίζει την τούμπα από παλική τράπεζα, η οποία ίσως αποτελούσε μέρος του παλιού σματος. Ο οικισμός ήταν παραθαλάσσιος, αλλά σήμερα είναι αποκομμένος από το φυσικό του λιμάνι, γιατί ο όρθμος που συνδέει τη Θεσσαλονίκη με τη Νέα Κρήνη έχει χωρίσει την τούμπα σε δύο μέρη, ενώ το παράλιο τμήμα του έχει από παλιά βυθισθεί στη θάλασσα. Λείψανα λημικών εγκαταστάσεων διακρίνονται μέσα στο νερό, τόσο στη γειτονική μαρίνα όσο και κάτω από το λεγόμενο «Κεβερνείο» (ή «Παλατάκι»). Ο μώλος αυτός, σε απόσταση περίπου 100 μ. από την ακτή, συνεχίζεται μέχρι τους μύλους Αλλατινί.

Με βίωση τα έως σήμερα δεδομένα, φαίνεται ότι το πόδισμα στο Καραμπουρνάκι ιδρύθηκε στο τέλος της Ύστερης Εποχής του Χαλκού με αρχή της Εποχής του Σιδήρου. Θα πρέπει να συμμετείχε στην ίδρυση της Θεσσαλονίκης στο τέλος του 4ου αι. π.Χ., αλλά πιθανόν δεν εγκαταλείφθηκε τελείως και η κατοίκησή του συνεχίσθηκε μέχρι τη ρωμαϊκή εποχή.

Οι ονομαστικές ανασκαφές που διεξάγονται στην περιοχή της «τούμπας» έφεραν στο φως οικιστικά συγκροτήματα τα οποία συχνά έχουν αποθηκευτικούς χώρους (πιθιάνες), βαρσικό γυψορίθμια των εγκαταστάσεων στον μυλό του Θεμισαίου (εικ. 582). Τα εργασιόδοτατικά και αρχαιοζωολογικά δεδομένα υποδηλώνουν ότι δημητριακά, σικάλη, σιταφύλια, θαλασσινά όστρεα και ψάρια, αλλά και θηλαστικά ζώα, όπως βοοειδή, αιγοπρόβατα και χοίροι, αποτελούσαν κύρια διατροφική πηγή των κατοίκων. Ταυτόχρονα εντοπίστηκαν στην τούμπα και εργασιόδοτατικά κατάλοιπα παραγωγής κεραμικής και κατεργασίας μετάλλων, δίνοντας πληροφορίες για τον τρόπο ζωής και τις ασχολίες των κατοίκων. Οι χώροι κατοίκησης, που φαίνεται να είναι συνδεδεμένοι με εργασιόδοτα και εργασιόδοτα χώρους, παρέχουν καλή εικόνα της οργάνωσης των οικισμών στην περιοχή πριν από την ακμή του μακεδονικού βασιλείου. Χαρακτηριστικό εύρημα αποτελούν οι υπόσκαφες ημιτελείς κυψελόμενες κατασκευές (εικ. 688) που εξοπλιόσαν οικιακές, αποθηκευτικές και εργασιόδοτακούς ανάγκες. Συγγνοί είναι και οι απορριμματικοί λάκκοι, γεμάτοι με σημαντικές ποσότητες κεραμικής. Ο μεγάλος φιάς εγγύριον και εισαγμένων αγγείων (εικ. 73) μαζί με διάφορα άλλα αντικείμενα (εικ. 687, 690) φανερόνουν την άνθηση της τοπικής βιοτεχνικής παραγωγής αλλά και την εξοχική σημασία της θέσης αυτής στο θαλάσσιο εμπορικό δίκτυο του Αιγαίου (εικ. 691). Το τελευταίο μάρτυρόν τα κεραμικά ευρήματα που προέρχονται από τις περισοό-πτες και, σημαντικότερες για την εποχή, περιοχές του αρχαίου ελληνικού κόσμου (Εύβοια, Χίος, Σάμος, βορειοανατολικό Αιγαίο, πόλεις της Μικράς Ασίας, Κορινθία, Λακωνία και Αττική). Τα κεραμικά αυτά εισάγονταν είτε για τα ίδια τα αγγεία και την κάλυψη πολλών αναγκών (λεπτή διακοσμημένη κεραμική) είτε για το περιεχόμενό τους (όπως οι κρησσοί αμφορές για κρασί και λάδι). Ιδιαίτερα η αρχαϊκή περίοδος (7ος-6ος αι. π.Χ.) φαίνεται ότι υπήρξε εποχή μεγάλης ακμής για τον οικισμό, με έντονη παρουσία των Ελλήνων της Ανατολικής Ελλάδας, κυρίως Ιώνων, αλλά και εμπόρων από διάφορες περιοχές, ασία και από την Κάρια και τη Φοινίκη, όπως μαρτυρούν τα σχετικά ευρήματα (εικ. 77).

Το ποταμείο του οικισμού εκτείνεται ανατολικά της τούμπας. Οι αποκαλυπθέντες τάφοι χρονολογούνται από την Εποχή του Σιδήρου έως και τα κλασικά χρόνια. Ορισμένοι είναι πλούσια κτερισμένοι με χρυσά ελίσματα, αγγιές δοράτων, σιδερένιες στυλεγγίδες καθώς και πηρία κυρίως εισαγμένα από την Κόρινθο και την Αττική. Ορισμένες μαρτυρίες και τα μέχρι σήμερα αρχαιολογικά δεδομένα δείχνουν ότι το αρχαίο πόλιμα στο Καρμυπουρνάκι πρέπει να αποτελούσε νεοαρχαϊκό τμήμα της αρχαίας Θέρμης, που ανήκε στη Μυθωνία πριν την προσάρτηση στο βασίλειο της Μακεδονίας (εικ. 689). Η Θέρμη ήταν μια πόλη κτισμένη μάλλον «κατά κόμμα», απαρτιζόταν δηλαδή από μικρούς ατεχιστους οικισμούς που υπήρχαν διάσπαρτοι σε διάφορα σημεία της περιοχής. Για τα αρχαϊκά και τα κλασικά χρόνια είναι πολύ πιθανόν ο αρχαίος οικισμός στο Καρμυπουρνάκι να αποτελούσε σημαντικό τμήμα της, καθώς διέθετε το μοναδικό λιμάνι της περιοχής. Δεν αποκλείεται, λοιπόν, να έχουμε εκείνα τα χρόνια μόνιμη παρουσία Ελλήνων στην περιοχή, οι οποίοι ίσως συντηρήσαν με τους ντόπιους κατοίκους.

690

689. Καρμυπουρνάκι. Αγγυρό τετρόβολον, επιστάς του Μιαξεδόνα βασιλιά Περέδικα Β' (454-413 π.Χ.). Αποθήκη Πανεπιστημιακής Ανασκαφής στο Καρμυπουρνάκι.

690. Καρμυπουρνάκι. Πύληνη μέτρα για την κατοικητική κοσμημάτων με πλεμπό και ρόδακτες. 7ος ή 6ος αι. π.Χ. Αποθήκη Πανεπιστημιακής Ανασκαφής στο Καρμυπουρνάκι.

691. Καρμυπουρνάκι. «Αττάιτων» μελανόμορφος κωνικός κρησπύρας με παρόμοια αγγύριον σε κάθε όψη και χίνας στον κύκλο κάτω από τις λαβές. 510/500 π.Χ., εύρημα από το νεοποταμείο του ποταμού. Αρχαιολογικό Μουσείο Θεσσαλονίκης.

691